

POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY I MIGRACJE LUDNOŚCI A GOSPODARKA REGIONU

1. Wstęp

Badania demograficzne w zakresie stanu, struktury ludności oraz ruchu wędrownego mają podstawowe znaczenie w procesach rozwoju społeczno-gospodarczego. Człowiek jest jednocześnie producentem i konsumentem dóbr. Wieloletnie opracowania statystyczne pozwalają wykryć prawidłowości, które są niezbędne w podejmowaniu decyzji. Wymienić tu należy politykę związaną z zatrudnieniem, wykształceniem, planowaniem rodziny, planowaniem przestrzennym itd.

Celem opracowania jest uchwycenie istoty zmian w procesach demograficznych w regionie peryferyjnym, zwłaszcza tych jakie dokonały się w latach 1990-2003 czyli w okresie głębokich przemian społeczno-gospodarczych, oraz przewidywanych, prawdopodobnych zmian w procesach demograficznych w rozmiarach i kierunkach przemieszczeń terytorialnych ludności (migracje wewnętrzne i zagraniczne) w perspektywie do 2030 roku. Prześledzenie procesów demograficznych lat dziewięćdziesiątych oraz zapoznanie się z prognozami ludnościowymi na następne 30 lat pozwoli na wykorzystanie podstaw rozwoju ludnościowego w innych aspektach społecznych i gospodarczych.

Hipotezy badawcze:

1. Liczebność zbiorowości ludzkiej i jej struktura podlegają ciągłym przemianom. Urodzenia powiększają, a zgoni pomniejszają liczbę ludności. W zależności od bilansu tych dwóch czynników, określonych mianem naturalnego

ruchu ludności, występuje dodatni lub ujemny przyrost ludności, który oddziałuje na procesy rozwoju gospodarczego w zakresie kształtowania struktury podaży pracy i popytu na towary inwestycyjne i konsumpcyjne.

2. Ruch wędrowniczy może wywierać znaczny wpływ w kierunku dodatnim, jak i ujemnym na liczebność i strukturę ludności niektórych obszarów, to jednak nie zmienia on liczebności całej zbiorowości ludzkiej, a jej strukturę zmienia tylko w ramach pewnego obszaru. W szczególności relacje powyższe odnoszą się do zasobów pracy i mają wpływ na strukturę ilościową i jakościową tych zasobów oraz wielkość bezrobocia.

2. Potencjał demograficzny i migracja ludności

Struktura ludności według płci i wieku

Analizując strukturę ludności na przestrzeni ponad 50 lat (1950 – 2003) uwagę zwraca malejący przyrost naturalny w Polsce. W latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych był on największy i wynosił 1% – 2% (największy był w latach 1953 i 1955). Po względnej stabilizacji w latach siedemdziesiątych (0,7% – 1%) od połowy lat osiemdziesiątych przyrost ludności w Polsce zaczął spadać. W latach 1998 - 2001 zarejestrowano zerowy przyrost naturalny. W 2002 roku po raz pierwszy zanotowano przyrost ujemny (- 0,1%). Stan ten powoduje starzenie się naszego społeczeństwa, co także podkreślają malejące na przestrzeni lat współczynniki dynamiki demograficznej i dzietności. Jeszcze w 1982 roku dynamika ta była na dość wysokim poziomie i wynosiła ok. 2,05, a do roku 2003 spadła do poziomu 0,96. Współczynnik reprodukcyjności w 2003 roku wynosił 1,22, podczas gdy na początku lat dziewięćdziesiątych było to jeszcze 2,04. Proces przyrostu naturalnego odmiennie kształtował się na wsi i w mieście. Na wsi przez cały badany okres bardziej oscylował on wokół zera i dość często odnotowywano przyrost ujemny (największy był w 1951 i wynosił – 2,6%). W miastach w większości przyrost był dodatni, największy w latach

pięćdziesiątych, a w ostatniej dekadzie XX wieku zaczął przybliżać się ku zeru i w 1992 roku a następnie o 2000 roku zaczął przybierać wartości ujemne.

Niezmiennie nie zmieniają się proporcje liczebności mężczyzn do kobiet, których w Polsce jest wciąż więcej. Największa różnica w liczebności mężczyzn do kobiet była w 1950 roku, kiedy to na 100 panów przypadało aż 110 pań. Wynik ten prawdopodobnie był związany z niedawno zakończoną wojną światową i dużymi stratami, które były udziałem w szczególności populacji męskiej. W kolejnych dziesięcioleciach wskaźnik ten nieznacznie się wahał i ustalił w 2003 roku na poziomie 107, co oznacza, że na 100 mężczyzn przypada 107 kobiet. Większa różnica w liczebności między obiema płciami była w miastach (w 2003 roku o 10 więcej kobiet na 100 mężczyzn) niż na wsi, gdzie ta różnica wynosiła zaledwie o jedną kobietę więcej.

Jeśli rozpatrujemy strukturę ludności należy zauważyć coraz mniejszy udział w populacji ludzi młodych, do 20 roku życia i postępujący wzrost liczby seniorów (ludzi w wieku powyżej 65 lat). W 2003 roku procent ich udziału w populacji wynosił odpowiednio: 25,4% i 13%. Zaznaczył się także nieduży wzrost osób w wieku produkcyjnym w ogólnej liczby ludności. Są to wchodzący na rynek pracy osoby wyżu demograficznego. Podobna zależność zaznacza się zarówno na wsi jak i w mieście. Z tym, że na wsi zaznacza się większy udział ludzi młodych i w wieku po 65 roku życia, a mieszka mniej niż w mieście osób w wieku produkcyjnym.

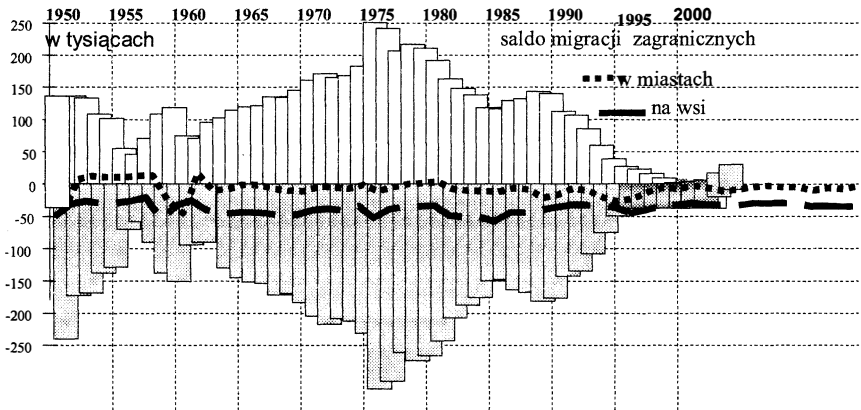
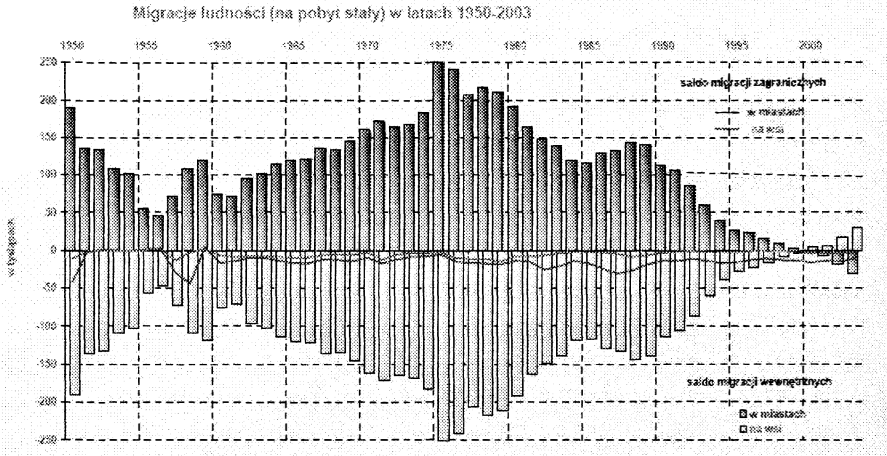
Migracje wewnętrzne i zewnętrzne

W Polsce na przestrzeni dziesięcioleci (lata 1946 – 2003) utrzymuje się ujemne saldo migracyjne (tylko w 1952, 1953, 1956 i 1959 roku saldo to wykazywało wartość dodatnią). Ujemne saldo oznacza, że więcej osób wyjechało z naszego kraju, niż do niego przybyło. Saldo migracji wewnętrznych wskazuje natomiast na duży napływ ludności ze wsi do miast. Proces ten najsilniej przechodził w latach siedemdziesiątych XX wieku. Ludność wówczas masowo

wyjeżdżała ze wsi w poszukiwaniu lepszych warunków życia, wiele osób wyjeżdżało do szkół i po zakończeniu edukacji nie powracało na wieś.

Wykres 1.

Procesy migracyjne w miastach i na wsi w latach 1950 – 2003

Źródło: Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 z dnia 20 maja 2002 roku, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2003, Załącznik nr 8.

Ogólny trend ruchów imigracyjnych w Polsce

Charakterystyczne dla powrotów Polaków, po dłuższym przebywaniu za granicą lub po latach emigracji, były pierwsze lata transformacji ustrojowej w naszym kraju. W latach 1989-1991 odsetek Polaków wśród osób przybyłych z zagranicy wynosił 80-85%, w kolejnych sześciu latach kształtował się na poziomie 75-79%. Potwierdziły to także wyniki spisu z 2002 roku, w którym stwierdzono, że ponad 69,7 tys. osób (81,5%) powracających z zagranicy posiadało obywatelstwo polskie.

Województwa, do których przybyło (lub powróciło) z zagranicy najwięcej osób to: mazowieckie (19,2%) i śląskie (11,8%), najmniej osób przybyło z zagranicy do województw: świętokrzyskiego (2,3%) i lubuskiego (2,8%). Ludność przybyłą w poszczególnych województwach w latach 1989 - 2002 przedstawia Mapa 1.

Mapka 1

Ludność przybyła w latach 1989-2002 z zagranicy
według województw na 10 tys. mieszkańców

Źródło: Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 z dnia 20 maja 2002 roku, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2003, s. 34

Najlichniesze grupy cudzoziemców osiedlały się w Polsce w latach 1992-1996 (20-23% wszystkich osób przybyłych z zagranicy w ciągu roku). Wśród osób przybyłych na stałe do Polski najczęściej wymienianym krajem poprzedniego pobytu były Niemcy (27,1%) oraz Stany Zjednoczone Ameryki Północnej (14,2%), a następnie Ukraina (6,4%) i Włochy (4,6%). Dużo osób przybyło do Polski ze wschodu. Osoby powracające osiedlały się w różnych województwach: z Niemiec zamieszkały przede wszystkim w woj. śląskim, pomorskim i dolnośląskim. Byli mieszkańcy Grecji zamieszkali w południowej i południowo-zachodniej Polsce, a ciępią byli mieszkańiec Belgii w woj. podlaskim.

Główną przyczyną imigracji są sprawy rodzinne (1/3 wszystkich przyjazdów). Fakt ten wiąże się z tym, że wiele imigrantów ma polskie korzenie, niektórzy zawierają małżeństwa z Polakami i przyjeżdżają do Polski na stałe. W sprawach rodzinnych częściej przyjeżdżały kobiety. Innymi przyczynami są: zamiar podjęcia pracy (1/4 imigrantów), podjęcie studiów, nauki, podniesienie kwalifikacji (18 % imigrantów) oraz uchodźstwo (ok. 1,3 tys. osób) .

Wśród ogólnej liczby osób przybyłych z zagranicy, przeważały kobiety - stanowiły 51,2% imigrantów. W pierwszej połowie lat 90-tych proporcje według płci nie charakterystyczne – w tym okresie wśród przybyłych zdecydowanie przeważali mężczyźni. Wśród imigrantów, którzy wybrali wieś jako miejsce swojego czasowego przebywania, większość stanowiły kobiety (ok. 53%).

Imigranci byli bardzo dobrze wykształceni. Prawie 73% osób w wieku 13 lat i więcej miało wykształcenie co najmniej średnie, a prawie 31% wykształcenie wyższe (ogół ludności Polski z wykształceniem wyższym - 9,9%).

Prawie 38% imigrantów było aktywnych zawodowo. Wśród nich 31% pracowało, a prawie 7% poszukiwało pracy i było gotowych do jej podjęcia. Odsetek pracujących był zdecydowanie wyższy wśród imigrantów długookresowych, a szczególnie wysoki – wśród mężczyzn (ok. 45%). Większość imigrantów przebywających w Polsce czasowo posiadała własne źródło utrzymania (około 31%

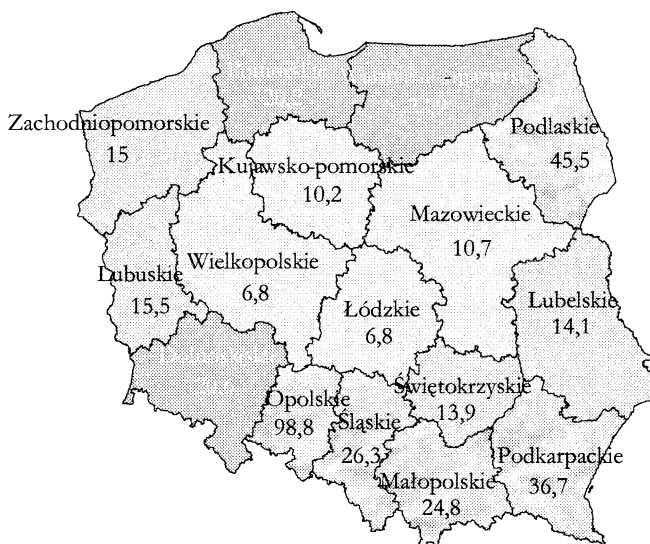
wszystkich imigrantów utrzymywało się z dochodów z pracy). Jednak najwięcej imigrantów zaliczono do biernych zawodowo.

Procesy emigracyjne w Polsce

Spis ludności z 2002 roku wskazywał, że ponad 786 tys. osób mających stałe miejsce zamieszkania w Polsce, w momencie spisu przebywało powyżej 2 miesięcy za granicą, a prawie 80% z nich byli to emigranci długookresowi. Stosunkowo dużo osób było na emigracji w latach 1989 – 1990 (pierwsza fala emigracji lat 90-tych, która objęła ok. 100 tys. osób). Druga fala emigracji nastąpiła pod koniec lat 90-tych.

Mapka 2

Liczba emigrantów na 1000 mieszkańców w 2002 r.

Źródło: Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 z dnia 20 maja 2002 roku, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2003, s. 53

Najczęściej Polacy wyjeżdżali za granicę z zamiarem podjęcia pracy (44% wszystkich emigrantów). Kolejnym impulsem wyjazdów były sprawy rodzinne, głównie w grupie kobiet i mieszkańców wsi. Inne przyczyny to: studia, podniesieni kwalifikacji (5,3%), poprawa warunków mieszkaniowych (1,2% wszystkich wyjazdów). Dla około 19% przypadków nie udało się ustalić przyczyn wyjazdu za granicę.

Tabela 1.

Przyczyny emigracji na pobyt czasowy powyżej 2 miesięcy
według płci

Przyczyny emigracji	Ogółem			Miasta			Wieś		
	Ogółem	mężczyźni	kobiety	Ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
	w odsetkach (struktura pionowa)								
OGÓŁEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Nauka, studia	5,3	3,8	6,5	6,5	4,9	7,8	3,2	2,1	4,2
Praca	44,0	52,0	37,1	40,9	49,4	33,9	49,0	56,0	42,6
Sprawy rodzinne	29,9	23,2	35,7	30,4	23,2	36,3	29,3	23,3	34,8
Leczenie, rehabilitacja	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,3	0,4
Warunki mieszkaniowe	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	1,3	1,3	1,3
Pozostałe i nieustalone	19,2	19,4	19,0	20,6	20,9	20,3	16,9	17,0	16,7

Źródło: Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 z dnia 20 maja 2002 roku. Główny Urząd Statystyczny. Warszawa 2003. s. 55

Za granicę głównie wyjeżdżali ludzie młodzi. Ponad 3/4 osób przebywających za granicą 12 miesięcy i więcej, nie przekroczyła w momencie wyjazdu 45 lat. Najwięcej mężczyzn (ok. 16%) było w wieku 25-29 lat; zaś kobiet (ponad 20%) – w wieku 20-24 lata. Ponieważ kobiety przeważały w zbiorowości emigrantów, w ogólnej liczbie emigrantów najliczniejsza była właśnie grupa wiekowa 20-24 lata, a następnie 25-29 lat. Często za granicą przebywały całe rodziny z dziećmi, stąd dosyć liczna grupa osób w wieku 0-14 lat oraz 15-19.

Przebywające za granicą kobiety były lepiej wykształcone od mężczyzn. Kobiety częściej niż mężczyźni miały wykształcenie wyższe lub policealne lub średnie ogólnokształcące. W 23% przypadków nie można było ustalić poziomu wykształcenia.

Migracje zewnętrzne w województwie podlaskim

W latach 1989-2002 przybyło do województwa z zagranicy 3,1 tys. to ludności spośród wszystkich osób migrujących, które dokonały zmiany miejsca zamieszkania. Procesy imigracyjne były zróżnicowane w poszczególnych latach. Spośród wszystkich osób przybyłych z zagranicy w tym okresie ponad połowa, tj. 54,2%, przybyła w latach 1996-2002, zaś 45,5% – w latach 1989-1995. W przypadku 0,3% osób nie zdołano ustalić roku przybycia. Najwięcej osób przybyło lub powróciło do powiatów: m. Białystok (40,8% ludności przybyłej ogółem), powiat białostocki (10,1%), m. Łomża (6,5%) i powiat sokólski (5,5%), a najmniej do sejneńskiego (0,8% wszystkich przybyłych) i suwalskiego (1,0%).

Wśród ogólnej liczby imigrantów przeważały kobiety (54,7%).

Imigracja przybierała dwa rodzaje: stały i czasowy. Wśród osób przybywających na stałe większość, tj. 2,5 tys. osób (79,4%) posiadała obywatelstwo polskie, co oznacza, że byli to Polacy powracający do kraju po latach emigracji. Najczęściej powracali oni z USA (33,5%), Białorusi (11,4%), Niemcy (7,5%), Belgii (6,1%). Z zagranicy przybywali w większości ludzie młodzi. Ponad 63%

imigrantów było w wieku poniżej 40 lat. Wysoki odsetek wśród cudzoziemców przybyłych do województwa podlaskiego to także ludzie młodzi, np.: z Białorusi prawie 77% to osoby w wieku do 39 lat. Imigranci czasowi w większości (77%) przyjeżdżali z krajów europejskich, najwięcej z Rosji - 25,1% imigrantów przebywających czasowo oraz z Białorusi, skąd pochodziło 24,6% omawianej zbiorowości.

Tabela 2

Imigranci przebywający czasowo powyżej 2 miesięcy według przyczyn imigracji i wybranych krajów poprzedniego zamieszkania

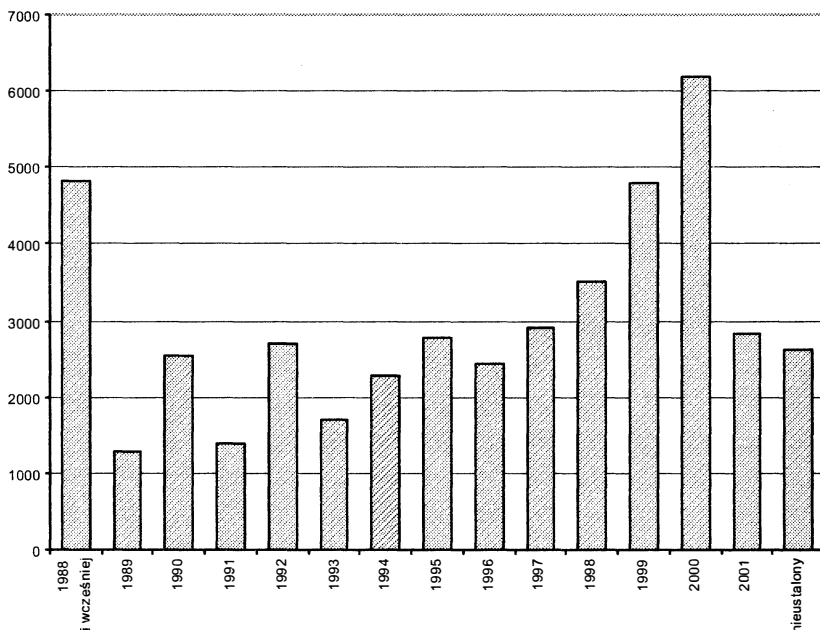
. Kraj poprzedniego zamieszkania	Ogółem	Przyczyny imigracji			
		nauka i studia	praca	sprawy rodzinne	inne ^a i nieukształcone
		w % ogółem			
O g ó ł e m	1303	11,6	15,5	35,3	37,6
w tym:					
Rosja	327	1,2	5,5	9,2	84,1
Białoruś	320	9,1	20,3	53,8	16,9
Ukraina	98	10,2	32,7	42,9	14,3
Litwa	88	62,5	3,4	28,4	5,7
Stany Zjednoczone ..	82	1,2	24,4	46,3	28,0
Niemcy	36	8,3	25,0	44,4	22,2
Belgia	26	-	23,1	34,6	42,3
Włochy	21	9,5	14,3	47,6	28,6

Źródło: Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 z dnia 20 maja 2002 roku w woj. podlaskim, Urząd Statystyczny, Białystok 2003, s. 39

Warto podkreślić fakt, że imigranci odznaczali się wysokim poziomem wykształcenia: odsetek osób legitymujących się wykształceniem co najmniej średnim, będących w wieku 13 lat i więcej, wynosił niemal 67%. Z Imigranci w większości osiadali

w miastach powiatu białostockiego, bielskiego i sokólskiego. Ok. 52% imigrantów czasowych zamieszkiwała w Białymstoku.

Wykres 2.
Emigranci przebywający za granicą czasowo 12 miesięcy i więcej
według roku wyjazdu

Źródło: Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 z dnia 20 maja 2002 roku w woj. podlaskim. Urząd Statystyczny. Białystok 2003. s. 44

Przyczynami imigracji były najczęściej wymieniane: sprawy rodzinne (w przypadku 45,4% imigrantów długookresowych oraz 19,0% imigrantów krótkookresowych), uchodźstwo (22,6%), podjęcie pracy (18% przybyłych długookresowych i 12% przybyłych krótkookresowych) oraz podjęcie nauki lub podniesienia kwalifikacji zawodowych (,6% przebywających czasowo imigrantów). Niewielki odsetek stanowiły takie przyczyny jak: leczenie i rehabilitacja oraz chęć poprawy warunków mieszkaniowych.

W 2002 r. 55,0 tys. osób mających stałe miejsce zamieszkania w województwie podlaskim, przebywało poza granicami kraju przez okres dłuższy niż 2 miesiące (około 81% z nich to emigranci długookresowi - nieobecne w kraju co najmniej od 12 miesięcy). Najczęstszym kierunkiem przeznaczenia polskich emigrantów była Ameryka Północna i Środkowa (58,3% wszystkich emigrantów z Podlasia, w USA – 55% i 3,3% w Kanadzie). W Europie osiedliło się 34,3% ogółu emigrantów z województwa podlaskiego z osób przebywających za granicą czasowo powyżej 2 miesięcy. Najczęściej wybieranym krajem europejskim była Belgia, (7,2 tys.) omawianej zbiorowości oraz Niemcy (4 tys.).

Główną przyczyną emigracji było podjęcie za granicą pracy (58,8% wszystkich emigrantów). W celu podjęcia pracy poza granicami kraju częściej opuszczali województwo mieszkańcy miast niż wsi. Do innych przyczyn zaliczały się: sprawy rodzinne (22,9%), podjęcie studiów lub kursów podnoszących kwalifikacje (3,8%).

Wśród osób przebywających za granicą w 2002 r. przeważały kobiety (52,8% wszystkich emigrantów z województwa podlaskiego). Ponad 84% emigrantów powyżej 2 miesięcy przebywających w momencie spisu za granicą było w wieku produkcyjnym. Największą grupę, stanowiła ludność w wieku 25-29 lat. Najczęściej wyjeżdżali także ludzie dobrze wykształceni (34,8%) tworzyły osoby z wykształceniem średnim).

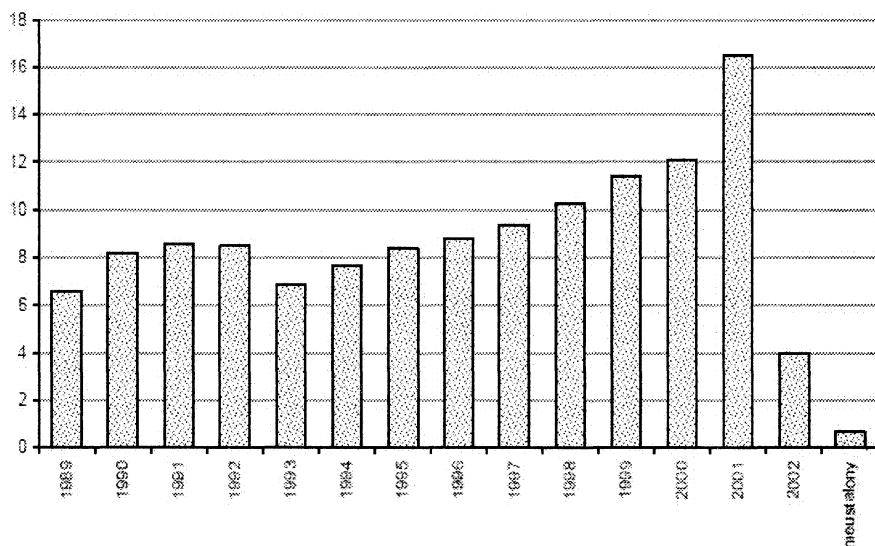
Migracje wewnętrzne na Podlasiu

W okresie 1989 – 2002 na Podlasiu przybyło/powróciło 10,6% ludności województwa według stanu w dniu 20 maja 2002 r., tj. 128,2 tys. osób do miejscowości aktualnego zamieszkania z innego miejsca w kraju na pobyt stały lub czasowy. Najczęściej przemieszczenia odbywały się między powiatami tego samego regionu (47,0% ogółu migracji wewnętrznych). Na poziomie 24,4% kształtował się poziom przemieszczeń w ramach tej samej lub sąsiedniej gminy. Najwięcej osób przybyło z województw sąsiednich: mazurs-

kiego – 9,3 tys. osób oraz mazowieckiego – 7,2 tys. osób. Najwięcej ludności napłynęło do powiatu białostockiego (15,0%) i miast: Łomży (12,9%), Suwałk (12,7%) i Białegostoku (11,7%). Najmniej zaś do powiatu sokólskiego (7,7%) i kolneńskiego (7,6%).

Wykres 3.

Ludność przybyła do miejscowości obecnego zamieszkania w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju według roku przybycia w tysiącach

Źródło: Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 z dnia 20 maja 2002 roku w woj. podlaskim, Urząd Statystyczny, Białystok 2003, s. 29

Z województwa podlaskiego wyjechało natomiast w omawianym czasie 34,9 tys. osób. Największy odpływ ludności (ponad 2 miesiące) zaobserwowano do województwa mazowieckiego – 15,6 tys. oraz warmińsko-mazurskiego – 7,5 tys. Najwięcej wyjechało z: powiatu suwalskiego (17%), łomżyńskiego (16%), hajnowskiego (15%), najmniej z: Białegostoku (6,2%), Suwałk (7,5%), Łomży (8,9%). Większą mobilnością przestrzenną charakteryzowały się kobiety – 55,6% omawianej populacji.

Zdecydowaną większość osób, które migrowały w okresie 1989 – 2004, tj. 73,7%, było w wieku produkcyjnym, najwięcej w wieku 30-34 lata, (15,6%). Około 74,3% omawianej populacji utrzymywała się lub była utrzymywana z dochodów pracy, z przewagą w tej grupie dochodów z pracy z pracy najemnej.

Prognozy demograficzne a potencjał gospodarczy regionu

1. Procesy migracyjne a zasoby pracy

Procesy migracyjne są silnie powiązane z kształtowaniem się zasobów pracy w kraju. Jak wspomniano już wcześniej, jedną z głównych przyczyn zarówno procesów emigracyjnych jak i imigracyjnych było podjęcie pracy. Polacy najczęściej źródła zarobków szukali w Zachodniej Europie oraz w USA. Najwięcej osób przebywało w krajach Unii Europejskiej (97% z nich), a w szczególności w Niemczech (294 tys.), Włoszech (39 tys.), Wielkiej Brytanii (24 tys.), Francji i Hiszpanii. Do Polski najchętniej w celach zarobkowych przyjeżdżają mieszkańcy ze Wschodu: z Ukrainy - (25% z cudzoziemców), z Rosji (10,6%) i z Białorusi (7,3%) oraz z Wietnamu (4,3%). Wśród tej ludności zdecydowanie przeważały kobiety (w przypadku naszych wschodnich sąsiadów - ponad 70% przybyłych). O zarobkowym charakterze ruchów migracyjnych świadczą również dane o dużym udziale wśród migrantów ludzi w wieku produkcyjnym. Jak wykazały rezultaty spisu powszechnego z zagranicy przybywali do Polski w większości ludzie młodzi. Około 73% wśród nich było w wieku poniżej 45 lat, a tylko niespełna co 5 spośród przybyłych ukończył 50 rok życia.

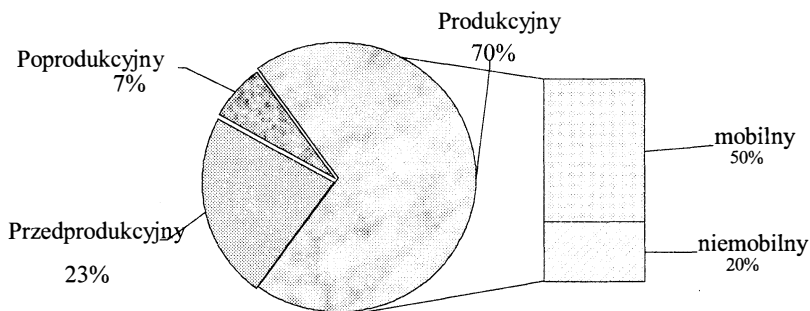
Odsetek pracujących był zdecydowanie wyższy wśród imigrantów długookresowych - ok. 36%, (wśród mężczyzn ok. 45%), a wśród prace krótkookresową posiadało 21% imigrantów. Zdecydowanie przeważali pracownicy najemni (6,6 tys.), a około 1000 imigrantów było pracodawcami. W tych obu grupach zdecydowanie przeważali mężczyźni (64% pracujących imigrantów). Do naj-

bardziej aktywnych zawodowo grup zawodowych zaliczono obywatele Turcji, Wielkiej Brytanii, Wietnamczyków, Francuzów.

Najwięcej (ponad $\frac{1}{4}$) pracujących imigrantów było zatrudnionych w sekcji: handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego. Ponadto imigranci zatrudnienie znaleźli w edukacji (18%), przetwórstwie przemysłowym (12%), w sekcji: obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (7%), hotelarstwie (6%) oraz w rolnictwie, leśnictwie i rybołówstwie (6%).

Wykres 4.

Ludność przybyła w latach 1989-2002 z zagranicy według wieku

Źródło: Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 z dnia 20 maja 2002 roku, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2003, s. 38

W stosunku do emigrantów chęć podjęcia pracy była powodem wyjazdu dla 52% mężczyzn i 37% kobiet. Częściej do pracy wyjeżdżali mieszkańcy wsi (ok. 49%) niż mieszkańcy miast (ok. 41%). Najczęściej poszukiwali pracy za granicą mieszkańcy województwa podlaskiego (ok. 59%) i mieszkańcy województw: lubelskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego.

2. Kształtowanie się liczby i struktury ludności do 2030 roku

Prognozy opracowane dla Polski dotyczące liczebności populacji nie są optymistyczne. Przewiduje się postępujący jej spadek. W 2002 roku było około 38,2 mln Polaków. Na rok 2030 prognozowany jest spadek tej liczby do poziomu około 35,6 mln osób. Zarówno będzie się zmniejszać liczebność kobiet (z 19,7 mln w 2002 roku do 18,3 mln w 2030 roku) jak i mężczyzn (z 18,5 mln do 17,3 mln). Społeczeństwo polskie starzeje się. Do roku 2030 zwiększy się prawie o połowę liczba ludności powyżej 65 roku życia. Ta grupa wiekowa także zwiększa swój udział zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn. Zmniejszy się natomiast populacja w wieku produkcyjnym (18 – 44 lat), a także w wieku do 18 lat. Sytuacja taka może spowodować kryzys w zabezpieczeniu świadczeń rentowo-emerytalnych.

W badanym okresie przewiduje się stopniowe zmniejszanie się populacji męskiej w wieku 0 – 17 lat i dość szybki spadek żeńskiej (0 – 17 lat), odpowiednio do 2,8 mln i 2,6 mln. W 2030 roku przewiduje się wzrost w porównaniu z poprzednimi latami zarówno wśród kobiet i mężczyzn populacji w wieku 45 – 59 lat oraz powyżej 65 lat.

Prognozy przewidują, że w okresie do roku 2030, że najpopularniejszym modelem rodziny będzie 2+2 lub 2+1, ze znaczną jednak przewagą tego drugiego. To zjawisko jest zarówno charakterystyczne dla wsi jak i miasta. Dane te potwierdza także analiza liczebności gospodarstw domowych. Prognoza przewiduje, że nastąpi stabilny wzrost jedno – i dwuosobowych gospodarstw domowych do roku 2030, przy tendencji spadkowej pozostałych.

W drugiej dekadzie XXI wieku zaznaczy się odpływ ludności z miast na korzyść obszarów wiejskich. Tam populacja będzie wykazywała stabilną tendencję rosnąco do 2030 roku. Zjawisko to wiąże się z faktem, że coraz więcej ludności przeprowadza się na wieś, dojeżdżając do pracy w miastach.

Prognozy dla województwa podlaskiego podobnie jak ogólne dla Polski zakładają postępujący spadek liczby ludności. W 2005 roku województwo zamieszkiwał ok. 1201039 osób. W 2030 roku przewiduje się, iż populacja Podlasia wyniesie 1118370 mieszkańców. Zarówno będzie spadać liczba kobiet i mężczyzn. Spadek liczebności takich miast regionu jak Białystok, Suwałki, Łomża zakłada prognoza ludnościowa przeprowadzona dla miast Polski liczących powyżej 50 tys. mieszkańców.